

Πανεπιστήμιο
Νεάπολις
Πάφου

Ανάπτυξη Εκπαιδευτικών
Δεξιοτήτων για ένα Παραγωγικό
Σχολικό Έτος

Δρ Μαριλένα Μουσουλίδου
marilena.mousoulidou@nup.ac.cy
Λέκτορας Ψυχολογίας

ΣΧΕΣΗ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

- Η συνεργασία σχολείου-οικογένειας → σημαντικός παράγοντας στην υγιή γνωστική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών
- Η διαδικασία μάθησης και η ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών βελτιώνεται σημαντικά εάν υπάρχει μία υγιής σχέση σχολείου (εκπαιδευτικού) και οικογένειας.
- Η σχέση έχει πολλαπλά οφέλη για όλους τους εμπλεκόμενους (μαθητές, γονείς, εκπαιδευτικούς).

- Πολλές μελέτες → το οικογενειακό περιβάλλον ασκεί **σημαντική επιρροή** στο τι μαθαίνουν τα παιδιά και οι έφηβοι μέσα και έξω από το σχολείο.
 - Η επιρροή του περιβάλλον πιο σημαντική από το εισόδημα και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων.
- Κύριος λόγος της ισχυρής επιρροής = στο ότι μέχρι τα 18 τα παιδιά περνούν τον περισσότερο του εκτός σχολείου χρόνο τους κάτω από την επιρροή των γονιών τους.

ΟΦΕΛΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΧΟΛΕΙΟΥ - ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Οφέλη της Συνεργασίας για τον Εκπαιδευτικό

- Μεγαλύτερη κατανόηση των αναγκών του παιδιού και των αναγκών και επιθυμιών των γονέων.
- Συλλογή πληροφοριών που βοηθούν στην καλύτερη προσαρμογή του προγράμματος στις ιδιαίτερες ανάγκες του μαθητή.
- Οι γονείς παρέχουν μια ευρεία κλίμακα κοινωνικών ενισχυτών.
- Ενίσχυση κατάλληλων συμπεριφορών του παιδιού μέσα και έξω από το σχολείο.
- Στήριξη του εκπαιδευτικού έργου από τους γονείς.

Οφέλη της Συνεργασίας για τα Παιδιά

- Μεγαλύτερη συνέπεια και σταθερότητα στους δύο πιο σημαντικούς χώρους όπου ζει και κινείται → στο σχολείο και στο σπίτι.
- Αυξημένες ευκαιρίες για μάθηση και εξέλιξη.
- Πρόσβαση σε περισσότερες πηγές και υπηρεσίες.
- Βελτίωση της σχολικής επίδοσης των παιδιών

ΕΜΠΟΔΙΑ ΓΙΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

- Παρόλο που τα αποτελέσματα της συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων είναι θετικά, στα καθημερινά σχολικά πλαίσια η συνεργασία δεν είναι ούτε εύκολη ούτε δεδομένη.

Προβλήματα Συνεργασίας που Αναφέρουν οι Γονείς:

- Στον τρόπο επικοινωνίας του σχολείου με την οικογένεια.
 - Λίγες προγραμματισμένες συναντήσεις και με σύντομη διάρκεια για ενημέρωση και συνεργασία.
- Στη στάση των εκπαιδευτικών.
- Στην έλλειψη καθοδήγησης και βοήθειας των γονέων για τη συμμετοχή τους στις μαθησιακές δραστηριότητες του σπιτιού.
 - Αδιαφορία και απλή πληροφόρηση χωρίς σαφή καθοδήγηση και βοήθεια για τη συμμετοχή τους στις μαθησιακές δραστηριότητες.

Προβλήματα Συνεργασίας που Αναφέρουν οι Εκπαιδευτικοί:

- Έλλειψη ενδιαφέροντος των γονέων για σχολικά θέματα
- Η ανταπόκριση των γονέων δεν είναι η αναμενόμενη.
- Πολλοί γονείς γίνονται ενοχλητικοί και απαιτητικοί και δεν αναγνωρίζουν τις προσπάθειές τους.

Αρα αν θέλουμε να επωφεληθούμε από τη συνεργασία εκπαιδευτικών και γονέων προς όφελος του παιδιού, θα πρέπει να προσεγγίσουμε **τόσο τις ανάγκες των γονέων, όσο και τις δυσκολίες του εκπαιδευτικού.**

ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ - ΓΟΝΕΩΝ

- Ανάλογα με το πρόβλημα και την ιδιαιτερότητα του κάθε μαθητή ο εκπαιδευτικός οφείλει να επιλέξει τους **κατάλληλους χειρισμούς, τον κατάλληλο χρόνο και τρόπο** για τις ανακοινώσεις του στους γονείς.
- Η επιλογή του κατάλληλου χειρισμού εξαρτάται από τις γνώσεις και την ευαισθητοποίηση του εκπαιδευτικού.

Κάποιες γενικές αρχές είναι ο εκπαιδευτικός να:

- Είναι πλήρως ενημερωμένος για το «πρόβλημα» του μαθητή και να έχει συγκεκριμένα στοιχεία και **προτάσεις** που θα στηρίζουν την άποψή του.
- Δημιουργεί θετικό και οικείο κλίμα εμπιστοσύνης με τους γονείς.
- Ζητάει με λεπτότητα πληροφορίες για την συμπεριφορά του μαθητή στο σπίτι και για ο,τιδήποτε άπτεται της οικογενειακής κατάστασης.
- Ενθαρρύνει τους γονείς να εκφραστούν και να τους παραχωρεί τον αναγκαίο χρόνο.
- Κατανοήσει τα συναισθήματα των γονέων και την πιθανή αρνητική τους αντίδραση.
- Δείξει με τη συμπεριφορά του την αποδοχή του μαθητή.

- Οι εκπαιδευτικοί προτείνεται να:
 - Προσπαθούν να καταλάβουν τις επιθυμίες και ανάγκες των γονέων.
 - Είναι ειλικρινής απέναντί τους.
 - Συζητούν τις δυσκολίες του παιδιού χωρίς στοχοποίηση.
 - Τονίζουν τις δυνατότητες του μαθητή και όχι μόνο τις αδυναμίες.
 - Προωθούν το διάλογο.
 - Ενθαρρύνουν τους γονείς για συνεργασία όσον αφορά στα προβλήματα, ενδιαφέροντα και ανάγκες του παιδιού.

ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

ΟΡΙΣΜΟΣ: ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

- Κάθε πράξη ή αντίδραση ενός ατόμου, η οποία μπορεί να παρατηρηθεί και να περιγραφεί, καθώς και ο τρόπος που αυτή η συμπεριφορά εκδηλώνεται στο κάθε άτομο ξεχωριστά.
- Μέσα από αυτή τη συμπεριφορά δηλώνονται ή υπονοούνται οι στάσεις και οι διαθέσεις ενός ατόμου προς τον εαυτό του ή και το περιβάλλον του.

Πότε μια συμπεριφορά μπορεί να χαρακτηριστεί ως προβληματική ή ανεπιθύμητη;

- Όταν ο τρόπος που αντιδρά το παιδί στα διάφορα ερεθίσματα είναι αντίθετος με τους κανόνες αναφοράς (και τα κοινωνικά αυτονόητα) της κοινωνίας στην οποία ζει.
- Αυτό προκαλεί δυσάρεστα συναισθήματα στους γύρω του ή ακόμη και στο ίδιο το παιδί.
- Σημαντικό είναι να ληφθούν υπόψη:
 - Η συχνότητα της συμπεριφοράς,
 - Η ηλικία του παιδιού και
 - Η ένταση της συμπεριφοράς.

ΟΡΙΣΜΟΣ: ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ

- Η επιθετικότητα αναφέρεται πάντα σε συμπεριφορές που έχουν ως στόχο να **βλάψουν**.
- Αν δεν υπάρχει αυτή η πρόθεση, όση ζημιά κι αν προκαλεί μια συμπεριφορά, δεν μπορούμε να τη χαρακτηρίσουμε ως επιθετική
 - Η τυχαία βλάβη που δεν έχει δηλαδή **δόλο** δεν ορίζεται έτσι.

- Η δυναμική της ανάπτυξης παιδιού περιλαμβάνει και την επιθετικότητα.
- Τα βρέφη & τα νήπια μπορεί να γίνουν επιθετικά, (λόγο έλλειψης κατάλληλων δεξιοτήτων) στην προσπάθεια διεκδίκησης και επιβολής των επιθυμιών τους.
- Η ωριμότητα στο τρόπο λειτουργίας και συμπεριφοράς αποκτάται σταδιακά και με βάση τα ερεθίσματα και τις επιδράσεις του περιβάλλοντος που συμβάλλουν στην απόκτηση των αντίστοιχων ψυχοκοινωνικών δεξιοτήτων.

ΟΡΙΣΜΟΣ: ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ/ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ

- Μία υποκατηγορία της επιθετικής συμπεριφοράς που απασχολεί ιδιαίτερα τους ερευνητές και εμφανίζεται συχνά στο σχολείο είναι ο **Εκφοβισμός/Θυματοποίηση** (bullying).
- Ο Εκφοβισμός παρατηρείται όταν υπάρχει:
 - **Πρόθεση** να πληγώσεις,
 - ανισορροπία **δυνάμεων**,
 - μακρά διάρκεια και επανάληψη και
 - τραυματισμός (σωματικός, ψυχολογικός).

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ/ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ

- Πολλαπλές διαστάσεις στη μορφή/τρόπο έκφρασης:
 - Σωματικός/Φυσικός,
 - Λεκτικός,
 - Ψυχολογικός,
 - Ηλεκτρονικός/Διαδικτυακός
- Σωματικός και Λεκτικός → άμεσος εκφοβισμός (ανοιχτή επίθεση εναντίον του παιδιού στόχου).
- Ψυχολογικός → έμμεσος εκφοβισμός (πραγματοποιείται μέσω της απομόνωσης και του αποκλεισμού του παιδιού στόχου από ομαδικές δραστηριότητες).

ΟΡΙΣΜΟΣ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ

- Η κοινωνική ικανότητα είναι μια σύνθετη, πολυδιάστατη έννοια που αποτελείται από κοινωνικές, συναισθηματικές, γνωστικές, συμπεριφοριστικές δεξιότητες, καθώς και από κίνητρα και προσδοκίες που απαιτούνται για την επιτυχή κοινωνική προσαρμογή.
- Η κοινωνική ικανότητα αντανάκλα επίσης:
 - Τη δεξιότητα να **αντιληφθείς την προοπτική του άλλου** σχετικά με την κατάστασή του,
 - Να μαθαίνεις από τις εμπειρίες του παρελθόντος, και
 - Να εφαρμόζεις ό,τι έχεις μάθει στις διαφορετικές κοινωνικές αλληλεπιδράσεις.

- Η κοινωνική ικανότητα είναι το θεμέλιο πάνω στο οποίο οι προσδοκίες για τη μελλοντική αλληλεπίδραση με τους άλλους είναι χτισμένη, και κατά την οποία τα άτομα αναπτύσσουν και τις αντιλήψεις για τη δική τους συμπεριφορά.
- Κανείς δεν είναι κοινωνικά ικανός στην απομόνωση, η κοινωνική ικανότητα ορίζεται πάντοτε σε σχέση με τους άλλους στο περιβάλλον σου.
- Ενσυναίσθηση και αντίληψη των διαφορετικών προοπτικών
- Υπευθυνότητα
- Επιλογές συμπεριφοράς

ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ/ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ

Αρνητικές Συνέπειες στα Θύματα

- Εσωτερίκευση κοινωνικών προβλημάτων, χαμηλή αυτοεκτίμηση, απόσυρση.
- Πολύ μεγαλύτερες πιθανότητες να εμφανίσουν και βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα συμπτώματα άγχους, κατάθλιψης και ιδέες αυτοκτονίας, καθώς και να βιώσουν έντονα την κοινωνική απομόνωση.

Αρνητικές Συνέπειες στα Θύματα (συν.)

- Πολύ περισσότερες πιθανότητες να εκδηλώσουν προβλήματα συμπεριφοράς όπως:
 - Ανοιχτή και συγκαλυμμένη επιθετικότητα (π.χ. κλοπή, υπονόμηση φήμης του άλλου, συκοφάντηση), αντικοινωνικές τάσεις και πράξεις, αλλά και παραβατικότητα στην εφηβεία.
- Παράλληλα, έχει διαπιστωθεί ότι πιθανόν να βιώσουν θυματοποίηση και σε άλλους τομείς και υπό άλλες μορφές, όπως σεξουαλική παρενόχληση και ευρύτερη κακοποίηση.

Αρνητικές Συνέπειες στους Θύτες

- Σχολική αποτυχία, απομάκρυνση από το σχολείο, τάσεις φυγής από το οικογενειακό περιβάλλον, περιθωριοποίηση-κοινωνικός αποκλεισμός, αντικοινωνική και παραβατική συμπεριφορά ως ενήλικες.

Αρνητικές Συνέπειες για ΟΛΟΥΣ

- Ανασφαλές σχολικό κλίμα,
- χαμηλά κίνητρα για μάθηση,
- χαμηλοί βαθμοί.
- Δημιουργεί αρνητικές ψυχοκοινωνικές συνέπειες, τόσο για τους μαθητές, όσο και για τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς.

- Οι συνέπειες της θυματοποίησης εξαρτώνται από τη συχνότητα, την ένταση, τη μορφή και το είδος του εκφοβισμού/θυματοποίησης.
- Σχετίζονται με τα (ψυχοκοινωνικά) χαρακτηριστικά του παιδιού και τις αναπτυξιακές ανάγκες του.
- Την δυναμική και το ρόλο της οικογένειας και του σχολείου (π.χ. σχολικό κλίμα).
- Τη θέση του παιδιού στην τάξη, τις ακαδημαϊκές και ψυχοκοινωνικές του δεξιότητες, τη σχέση του με τους συνομηλίκους,
- Αλλά και τη στάση των συμμαθητών και των δασκάλων του απέναντι στο φαινόμενο της θυματοποίησης.

ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ/ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΣΕ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΕΕΑ

- Έρευνες δείχνουν ότι οι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες αποτελούν:
 - “Ομάδες υψηλού κινδύνου” για παραμέληση και (σκόπιμη) θυματοποίηση.
 - Ευάλωτες ομάδες για κοινωνικό αποκλεισμό και (ψυχολογική ή σωματική) κακοποίηση.
- Όμως δεν έχει επαρκώς διερευνηθεί σε όλο το εύρος και το βάθος το ζήτημα της θυματοποίησής τους, καθώς και των τρόπων υποστήριξής τους.

- Μαθητές με «αναπηρίες» πέφτουν θύματα αποκλεισμού και εκφοβισμού τουλάχιστον διπλάσια από ότι μαθητές χωρίς παρόμοιες δυσκολίες.
 - Υπό συγκεκριμένες συνθήκες μπορεί να διατρέχουν 3 φορές παραπάνω κίνδυνο θυματοποίησης από τις υπόλοιπες ομάδες παιδιών.
- Μαθητές με λιγότερο εμφανείς ΕΕΑ (π.χ. μαθησιακές δυσκολίες) φαίνεται να θυματοποιούνται σε μικρότερο βαθμό, αλλά πάντοτε σε μεγαλύτερα ποσοστά σε σχέση με τους συμμαθητές τους χωρίς ανάλογες δυσκολίες.

ΠΩΣ ΜΠΟΡΩ ΝΑ ΕΚΤΙΜΗΣΩ ΤΗ ΣΟΒΑΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ;

- Ένταση.
- Διάρκεια.
- Συχνότητα.
- Στόχος της επιθετικής συμπεριφοράς.
- Παρουσία της σε όλα τα πλαίσια.
- Παρουσία και άλλων σοβαρών προβλημάτων (π.χ. μαθησιακών, συναισθηματικών, κλπ.)

- Ο βαθμός συνολικής δυσλειτουργίας του μαθητή.
- Το είδος και ο βαθμός των προβλημάτων που δημιουργούνται στο παιδί εξ αιτίας αυτής της συμπεριφοράς.
- Η αδυναμία αποφυγής της επιθετικής αντίδρασης.
- Η αδυναμία χρήσης άλλων συμπεριφορών.
- Τα συνοδά αισθήματα: έντονα αρνητικά συναισθήματα, θυμός, επιθυμία εκδίκησης, επιθυμία καταστροφής, κλπ.

ΠΙΘΑΝΑ ΑΙΤΙΑ ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑΣ - ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ/ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ

- Οι αιτιολογικοί παράγοντες των προβληματικών συμπεριφορών είναι πολλαπλοί.
- Δύο κυρίως κατηγορίες παραγόντων είναι:
 - **Ενδοατομικοί Παράγοντες** (παράγοντες στο ίδιο το παιδί).
 - **Εξωτερικοί Παράγοντες** (παράγοντες όπως οικογένεια, το σχολείο και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον).
- Όλοι αυτοί οι παράμετροι/παράγοντες αλληλοσυνδέονται.
- Κάποιοι προφανώς παίζουν σημαντικότερο ρόλο.

ΕΝΔΟΑΤΟΜΙΚΟΙ ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ

Βιολογικοί Παράγοντες

- Γενετικές προδιαθέσεις (π.χ. γονίδια, διαταραχές νευροδιαβιβαστών).
- Οι βιολογικοί παράγοντες δεν μπορούν από μόνοι τους να να εξηγήσουν την εμφάνιση της επιθετικής συμπεριφοράς.
- Δημιουργούν μεν μια προδιάθεση, αλλά η εκδήλωση εξαρτάται από την αλληλεπίδραση των βιολογικών με οικογενειακούς και κοινωνικούς παράγοντες.

Παρορμητικότητα – Αυτοέλεγχος

- Η ανικανότητα του ανήλικου να ελέγξει στοιχειωδώς την συμπεριφορά του συνδέεται με την παραβατικότητα.
 - Εμποδίζει τους νεαρούς να λαμβάνουν υπόψη τις μακρόχρονες επιπτώσεις των πράξεων τους, να μην έχουν αυτό-έλεγχο και να αποζητούν άμεση ικανοποίηση

Αυτοεκτίμηση

- Θεωρείται ένας σημαντικός παράγοντας, ικανός να επηρεάσει τη συμπεριφορά παιδιών σχολικής και εφηβικής ηλικίας.
- Αρκετοί ερευνητές υποστηρίζουν ότι η επιθετική συμπεριφορά συνδέεται με χαμηλά επίπεδα αυτοεκτίμησης.

Δεξιότητες Ζωής

- Φτωχές κοινωνικό-συναισθηματικές δεξιότητες.
- Απουσία ενσυναίσθησης.
 - Δεν είναι σε θέση να αποδεχθούν και να σεβασθούν τις ατομικές διαφορές των ανθρώπων, να καταλάβουν πώς αισθάνεται ένα άλλο άτομο και να δουν τη ζωή από την προοπτική του «άλλου».
 - Έτσι πολλές φορές δεν συνειδητοποιούν τον πόνο που μπορεί να προκαλούν με τις πράξεις ή τα λόγια τους σε ένα άλλο παιδί ή ενήλικα.
- Δυσκολία χειρισμού «αρνητικών» συναισθημάτων → κυρίαρχο συναίσθημα ο θυμός.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΙ ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ - ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Η Ποιότητα της Σχέσης Γονέα-Παιδιού

- Καθοριστικός παράγοντας στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του ατόμου και του τρόπου διαχείρισης των δυσκολιών της ζωής του.
- Πολύ σημαντικό είναι και το πώς αντιλαμβάνεται και βιώνει το παιδί τη συμπεριφορά των γονέων απέναντί του.

Άλλοι Σημαντικοί Οικογενειακοί Αιτιολογικοί Παράγοντες:

- Σχέσεις Γονέων Μεταξύ τους.
- Οικογενειακό Κλίμα.
- Στάσεις γονέων απέναντι στα παιδιά.
- Εμπειρίες Ανατροφής.
- Αυταρχική διαπαιδαγώγηση.
- Υπερβολικά επιτρεπτικοί γονείς.
- Γονείς που παραμελούν.
- Οικογενειακά προβλήματα (π.χ. χρήση ουσιών, παραβατικότητα γονέων, συζυγική/οικογενειακή βία, χωρισμός, υπερβολική φτώχεια).

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΙ ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ –ΣΧΟΛΕΙΟ

Κτιριακές και Περιβαλλοντικές Συνθήκες:

- Οι κτιριακές και περιβαλλοντικές συνθήκες πολλών σχολείων συχνά δεν προωθούν την αυτοεκτίμηση των παιδιών και των εκπαιδευτικών.
- Πιο πιθανή η ανάπτυξη βίαιης ή και αντικοινωνικής συμπεριφοράς σε σχολεία που είναι σε υποβαθμισμένες περιοχές και με υψηλά επίπεδα εγκληματικότητας με χαμηλά επίπεδα ανθρώπινης δραστηριότητας και τα οποία δεν είναι καλά συντηρημένα.

Ακαδημαϊκές Δυσκολίες:

- Μπορούν να προκαλέσουν συναισθήματα απογοήτευσης, κατωτερότητας, θυμού και επιθετικότητας σε ορισμένες ομάδες παιδιών με ιδιαιτερότητες.

Σχέση Δασκάλου-Παιδιού:

- Τα παιδιά με αντικοινωνική συμπεριφορά σπάνια δέχονται την ενθάρρυνση των δασκάλων για την εκδήλωση **θετικών** συμπεριφορών.
- Έχουν πολύ περισσότερες πιθανότητες να υποστούν **τιμωρίες** για αρνητικές πράξεις από τα παιδιά που θεωρείται ότι συμπεριφέρονται γενικά με καλό τρόπο.

Απόρριψη:

- Υψηλά επίπεδα απόρριψης των παιδιών με συμπεριφορικά προβλήματα στο σχολικό πλαίσιο από την πλευρά των συμμαθητών τους.
- Λόγω της απόρριψης τείνουν να απομονώνονται ή να αναπτύσσουν σχέσεις με συνομήλικους που παρουσιάζουν ανάλογα χαρακτηριστικά.
- Παιδιά που τείνουν να χρησιμοποιούν επιθετικές στρατηγικές φαίνεται να απορρίπτονται πιο γρήγορα από τους υπόλοιπους μη επιθετικούς συμμαθητές τους.
- Διατρέχουν επίσης τον κίνδυνο να βιώσουν την άμεση ή έμμεση απόρριψη των δασκάλων.

ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑΣ & ΒΙΑΣ

- Δεν εκδηλώνουν όλα τα παιδιά που εκφοβίζονται και πέφτουν θύματα συστηματικής επιθετικότητας προβλήματα και δυσκολίες ψυχοκοινωνικής και σχολικής προσαρμογής.
- **Ενσυναίσθηση:** η συμμετοχή στη συναισθηματική εμπειρία ενός άλλου ατόμου
 - Αυτή η ψυχολογική κατάσταση παρέχει τα απαραίτητα θεμέλια για τη συμπεριφορά υπέρ της προ-κοινωνικής συμπεριφοράς
- **Κοινωνικοποίηση:** Η διατήρηση επιθετικών και παραβατικών συμπεριφορών υποδηλώνει μια αποτυχία της διαδικασίας κοινωνικοποίησης.

Ψυχική Ανθεκτικότητα:

- Τα ανθεκτικά παιδιά (resilient children) που είναι θύματα εκφοβισμού φαίνεται να τα καταφέρνουν και να λειτουργούν καλύτερα από ό,τι θα αναμενόταν, παρά την εμπειρία της θυματοποίησης.
- Δύο συστατικά της:
 - Μια δυσχέρεια, τραυματικό γεγονός, εμπόδιο ή ένας ή περισσότεροι στρεσογόνοι παράγοντες.
 - Επιτυχημένη προσαρμογή του ατόμου στα νέα δεδομένα.
- Η ψυχική ανθεκτικότητα δεν μετριέται άμεσα, αλλά έμμεσα με αποδείξεις από αυτά τα δύο συστατικά της.

- Οι εκπαιδευτικοί είναι σημαντικοί ενήλικοι στη ζωή των παιδιών, με αποτέλεσμα να παίζουν κεντρικότατο ρόλο στην καλλιέργεια της ψυχικής ανθεκτικότητας.
- Κατά τον Pianta (1999) εκτός από τους παιδαγωγούς, δασκάλους και τους σχολικούς ψυχολόγους, θα πρέπει να αξιοποιηθούν και άλλοι ενήλικες από το χώρο του σχολείου προκειμένου να παίζουν το ρόλο του μέντορα και να παράσχουν υποστήριξη στα παιδιά.
- Με αυτόν τον τρόπο τα παιδιά θα μάθουν να διαχειρίζονται πιο αποτελεσματικά τις δυσχέρειες, ματαιώσεις και εμπόδια της ζωής.

ΤΙ ΚΑΝΟΥΜΕ ΟΤΑΝ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΟΥΜΕ ΟΤΙ ΕΝΑΣ ΜΑΘΗΤΗΣ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΣΕ ΚΙΝΔΥΝΟ;

- Δεν αντιδρούμε με επιθετικότητα.
- Παρατηρούμε αν το πρόβλημα εμφανίζεται με πολλαπλές μορφές.
- Εξετάζουμε τη συμπεριφορά σε σχέση με άλλους παράγοντες.
- Εξετάζουμε τους παράγοντες σε εξελικτική προοπτική.
- Δεν ξεχνούμε ότι υπάρχει πραγματικός κίνδυνος παρερμηνείας.

- Δεν ξεχνούμε ότι βασική αρχή της αποτελεσματικότητας του σχολείου είναι ότι αναγνωρίζει σε κάθε παιδί τη δυνατότητα να ξεπερνάει δύσκολες καταστάσεις και να ελέγχει αρνητικά συναισθήματα και συμπεριφορές.
- Αν δεν υπάρχει άμεσος κίνδυνος → ζητούμε τη βοήθεια σχολικού ψυχολόγου, ειδικού δασκάλου ή άλλου ειδικού. Αυτός αναλαμβάνει την ευθύνη για ό,τι χρειάζεται να γίνει.
- Αν εκτιμηθεί ότι το πρόβλημα είναι σοβαρό → ενημερώνονται με εχεμύθεια αμέσως οι γονείς και ζητούμε τη συνεργασία τους, αν χρειάζονται παρεμβάσεις που αφορούν το παιδί.

- Αν ένα παιδί βρεθεί εκτός ελέγχου και απειλείται με κίνδυνο η ζωή του ή η ζωή άλλων ατόμων:
 - Ειδοποιούμε επείγοντως τη διοίκηση του σχολείου και το σχολικό ψυχολόγο, το Σύμβουλο, τους γονείς.
 - Αποφεύγουμε αυταρχικές αντιδράσεις, επιθετικές κινήσεις, απειλές.
 - Προσεγγίζουν το παιδί μόνον άτομα που μπορούν να το ηρεμήσουν, επικοινωνώντας μαζί του με ανοιχτές ερωτήσεις.

Ο ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ ΩΣ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΟΜΑΔΑΣ

Η Δύναμη των Συνομήλικων → Ενίσχυση

- Η επιθετική συμπεριφορά ανατροφοδοτείται από τους συνομηλίκους.
- Στα 88% των επεισοδίων εκφοβιστικής συμπεριφοράς οι συνομήλικοι είναι παρόντες, ΑΛΛΑ μόνο 19% επεμβαίνουν.
- Αν οι συνομήλικοι επέμβουν, 57% των επεισοδίων μπορούν να σταματήσουν αμέσως.
- Οι συνομήλικοι χρησιμοποιούν το 54% του χρόνου τους για να ενισχύσουν την επιθετική συμπεριφορά με το να την παρακολουθούν, 21 % του χρόνου τους για να μιμηθούν την επιθετική συμπεριφορά και μόνο 25% για να επέμβουν.

Συμπεριφορά των Εκπαιδευτικών

- Διαχείριση τάξης
- **Μηδενική ανοχή** για τον εκφοβισμό
- **Προπροστασία** των θυμάτων
- Συνέπειες για τους θύτες
- Οι ενήλικες έχουν **μεγάλη ευθύνη** για την πρόληψη του εκφοβισμού

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΠΡΟΣΟΧΗ ΣΑΣ